

Tekst: Advokat Alina R. Drazkowski fra advokatfirmaet Consensus ANS.

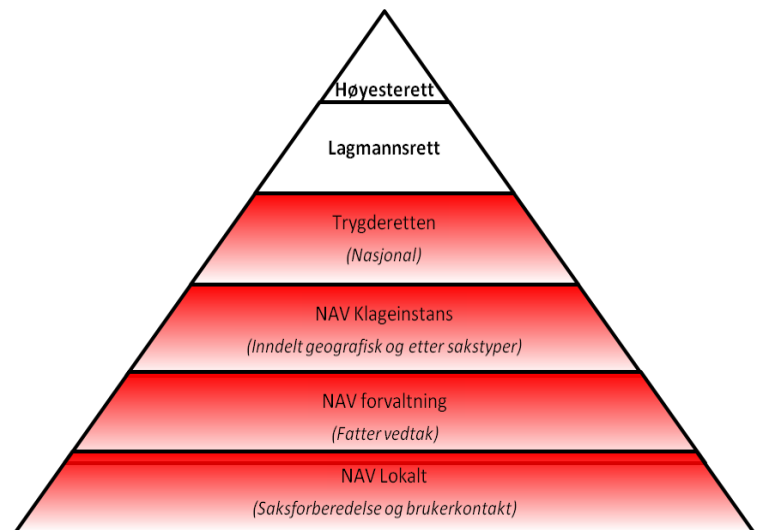
NAV, og deres rett til tilbakekreving

Etableringen av NAV innebar den største administrative reformen av Norges velferdssystem i nyere tid. Reformarbeidet begynte allerede høsten 2001, men fremdeles er det vanskelig for mange å forstå hvordan NAV er bygd opp og fungerer. I denne artikkelen vil jeg gi en kort og noe forenklet innføring i NAVs organisering, samt om NAVs adgang til tilbakekreving av feilutbetalte ytelser.

NAVs oppbygning og organisasjon

Det er i NAV-systemet etablert særskilte forvaltningsorganer for enkelte sakstyper. For de fleste sakene NAV behandler er imidlertid oppbygningen hovedsakelig som organisasjonspyramiden (illustrasjon) viser. Trygderetten og domstolene er ikke en del av NAV-systemet, men er overprøvingsorganer og medtas derfor her for helhetens skyld.

Brukerne skal fremme sine krav for NAV-lokal der vedkommende bor. NAV-lokal har ansvaret for brukerkontakt med råd og veiledning, samt forbereder saken for behandling. Etter fullført saksforberedelse sendes saken til NAV Forvaltning, som er fylkesvise forvaltningsenheter. Det er normalt NAV forvaltning som har vedtakskompetanse i førstinstansen.

Et vedtak av NAV forvaltning kan påklages til NAV Klageinstans. Klagenes fordeles mellom seks regionale instanser og fordeles både ifht. geografi og hva slags ytelse de gjelder. Klageinstansene har dermed blitt mer spesialisert enn de var tidligere.

Gangen i en klagesak er som følger:

- Brukeren leverer en klage til NAV-lokalt.
Dersom brukeren selv ikke har satt opp klagen skriftlig plikter NAV-lokal å gjøre dette sammen med brukeren. NAV-lokalt skal samtidig gjøre brukeren oppmerksom på eventuelle mangler eller uklarheter i klagen
- NAV-lokal sender klagen til NAV Forvaltning som kan endre sitt vedtak.
Dersom NAV forvaltning ikke endrer sitt vedtak skal de forberede og tilrettelegge saken, og så oversende den til NAV klageinstans for behandling.
- NAV klageinstans foretar en fullstendig ny prøving av alle sider av saken.
Klageinstansen kan også ta hensyn til nye omstendigheter som har inntruffet etter vedtaket i NAV forvaltning ble fattet.

Dersom NAV klageinstans fastholder vedtaket fra NAV forvaltning kan brukeren bringe saken inn for Trygderetten. Trygderetten er et uavhengig ankeorgan for forvaltningsvedtak etter folketrygdloven.

Trygderetten har ikke formelt status som domstol, men regnes som et spesialisert forvaltningsorgan. I praksis er imidlertid Trygderetten i stor grad organisert som en domstol, og er løst og uavhengig fra resten av forvaltningssystemet.

Saker som er behandlet av Trygderetten kan videre bringes inn for domstolene. Det spesielle med disse sakene er at de kan bringes rett inn for lagmannsretten. Trygderetten trer dermed istedenfor behandling i tingretten. For øvrig følger man det normale domstolssystemet hvor en avgjørelse av lagmannsretten kan ankes inn for Høyesterett.

Kort om saksbehandlingen i NAV ved endring av vedtak og tilbakekreving

Dersom man får innvilget en ytelse fra NAV kan endrede forhold gjøre at vilkårene for ytelsen etter hvert ikke er oppfylt og retten til ytelsen faller bort. Det kan også skje at ytelsen aldri skulle vært innvilget, enten fordi det foreligger feil opplysninger fra brukeren, eller fordi NAV har gjort en feil. Dersom NAV oppdager at en ytelse er innvilget på feil grunnlag, beregnet feil eller at det er skjedd en endring i forholdene av betydning for innvilgelsen, vil det skje to vurderinger/prosesser hos NAV:

1. Gjør feilen/endringene at vilkårene for ytelsen ikke lenger er oppfylt?
Hvis så er tilfellet fatter NAV forvaltning vedtak om stans av ytelsen.
Dersom brukeren mener dette er feil må vedtaket påklages til NAV klageinstans som beskrevet over.
2. Har det skjedd en feilutbetaling som kan kreves tilbakebetalt?
Samtidig som det fattes vedtak om stans av ytelsen vil det som oftest bli sendt ut et varsel om tilbakekreving av for mye utbetalt stønad. Brukeren får da mulighet til å uttale seg i tilbakekrevingssaken før NAV forvaltning eventuelt fatter vedtak om tilbakekreving. Det er viktig å benytte denne muligheten til å komme med sitt syn på saken for å eventuelt unngå å måtte påklage vedtaket til NAV klageinstans.

For at NAV skal kunne kreve tilbake en utbetalt ytelse er det to grunnvilkår som må være oppfylt:

1. det har skjedd en feilutbetaling (at vilkårene for ytelsen ikke var oppfylt)
2. brukeren forstod eller burde ha forstått at utbetalingen skyldtes en feil, eller vedkommende har forårsaket utbetalingen ved forsettlig eller uaktsomt å gi feilaktige eller mangelfulle opplysninger

Som det fremgår av dette er det tilstrekkelig at brukeren "burde" ha forstått at utbetalingen skyldtes en feil eller at man "uaktsomt" har gitt feilaktige eller mangelfulle opplysninger. En feilutbetaling kan følgelig kreves tilbakebetalt selv om feilen helt og holdent er gjort av NAV selv. Dette understreker viktigheten av at brukeren setter seg godt inn i informasjonen som gis fra NAV og de vedtakene som fattes. Brukeren må sette seg inn i hva som er vilkårene for den ytelsen man mottar og selv kontrollerer at ytelsen er gitt på riktig grunnlag og at ytelsen er beregnet riktig.